

Independent
Project
Accountability
Mechanism

Izvještaj o procjeni

Projekat rekonstrukcije magistralnih puteva

EBRD Projekat br. 49075

Predmet 2024/03

Novembar 2024

Nezavisni mehanizam projektne odgovornosti (IPAM) je mehanizam odgovornosti Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD). IPAM sprovodi nezavisnu reviziju problema sa kojima se obraćaju pojedinci ili organizacije a koji se odnose na Projekte koje Banka finansira, za koje se smatra da su uzrokovali ili mogu uzrokovati štetu. Cilj mehanizma je da pojednostavi rješavanje problema koji se odnose na društvo, životnu sredinu i javno objavljivanje informacija među relevantnim stranama; da utvrdi da li je Banka ispoštovala svoju Politiku zaštite životne sredine, socijalnu politiku i Politiku pristupa informacijama koje su specifične za dati projekat; i tamo gde je primjenljivo, da riješi neusklađenost sa navedenim politikama i spriječi buduće neusklađenosti od strane Banke.

Za više informacija o IPAM-u, kontaktirajte nas ili posjetite www.ebrd.com/project-finance/ipam.html

<p>Kontakt informacije The Independent Project Accountability Mechanism (IPAM) European Bank for Reconstruction and Development Five Bank Street London E14 4BG</p> <p>Telefon: +44 (0)20 7338 6000 Email: ipam@ebrd.com</p>	<p>Kako uložiti žalbu IPAM-u Zabrinutosti u vezi sa ekološkim i društvenim učinkom projekta EBRD-a mogu se poslati putem elektronske pošte ili putem onlajn obrasca na stranici:</p> <p>https://www.ebrd.com/project-finance/ipam.html</p>
---	---

SADRŽAJ

Kratak pregled.....	5
1. Osnovne informacije.....	6
1.3. Napredak predmeta do danas	8
2. Faza procjene.....	8
3. Posjeta lokaciji	9
4. Sažetak stavova Strana.....	12
4.1. Podnosioci zahtjeva	12
4.2. Klijent.....	13
4.3. Menadžment EBRD-a	14
5. Odluke.....	15
6. Zaključci i dalji koraci	15

Osim ako nije drugačije naznačeno, izrazi koji se koriste velikim slovom u ovom izvještaju su oni koji su navedeni u Politici projektne odgovornosti iz 2019. godine.

LISTA SKRAĆENICA

Skraćenica	Značenje
Odbor direktora	Odbor direktora Evropske banke za rekonstrukciju i razvoj
Predmet	Razmatranje predmeta u skladu sa Politikom projektne odgovornosti nakon njegove registracije
CAO	Glavni službenik za odgovornost EBRD-a i šef IPAM-a
Registar predmeta	Registar predmeta kreiran u skladu sa članom III stav 3.1 Politike projektne odgovornosti, koja se može naći na internet stranici IPAM-a
Klijent	Klijent je Uprava za saobraćaj Crne Gore
Usklađenost	Funkcija IPAM-a koja utvrđuje da li je EBRD poštovala svoju politiku zaštite životne sredine i socijalne politike ili posebne odredbe njene Politike o pristupu informacijama u vezi sa projektom.
EBRD (ili Banka)	Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj
EIA	Elaborat o procjeni uticaja na životnu sredinu
ESIA	Procjena uticaja na životnu sredinu i društvo
ESP	EBRD-ova Politika zaštite životne sredine i socijalna politika na snazi u vrijeme odobrenja projekta
IPAM	Nezavisni mehanizam projektne odgovornosti uspostavljen u skladu sa Politikom projektne odgovornosti iz 2019. godine
Šef IPAM-a	Glavni službenik za odgovornost EBRD-a, odgovoran za rad IPAM-a, implementaciju Politike projektne odgovornosti i donošenje odluka koje su u nadležnosti IPAM-a u skladu sa navedenom Politikom
NTS	Netehnički rezime
PAP	Politika projektne odgovorosti iz 2019. godine
Strane	Pojedinci, subjekti i/ili organizacije koje imaju direktan interes u Predmetu. Strane mogu uključivati (ali nijesu ograničene na): Podnosiocе zahtjeva; njihove Predstavnike, ako ih ima; relevantno odjeljenje, tim ili jedinicu Banke; Klijenta; kao i druge finansijere Projekta ili druge subjekte odgovorne za realizaciju Projekta
Rješavanje problema	Funkcija IPAM-a koja podržava dobrovoljno angažovanje u rješavanju sporova između Podnosioca zahtjeva i Klijenta radi rješavanja pitanja zaštite životne sredine, socijalnih i pitanja objavljivanja informacija koja su iznesena u Zahtjevu, bez pripisivanja krivice bilo kojoj strani.
PSD	Sažetak projekta
Predsjednik	Predsjednik EBRD-a

Kratak pregled

Zahtjev¹

[Nezavisni mehanizam projektne odgovornosti \(IPAM\)](#) primio je 7. maja 2024. godine Zahtjev podnesen od strane 25 stanovnika i jednog pogođenog privrednog subjekta iz Lastve Grbaljske i Radanovića u Crnoj Gori (Podnosioci zahtjeva). Podnosioci zahtjeva su članovi NVO Grbalj Bulevar, registrovane organizacije koja je osnovana sa ciljem iznošenja zabrinutosti u vezi sa dionicom puta Tivat - Jaz u okviru EBRD-ovog [Projekta rekonstrukcije magistralnih puteva \(49075\)](#) (u daljem tekstu: Projekat) u Crnoj Gori. Podnosioci zahtjeva navode da će proširenje bulevara Tivat - Jaz negativno uticati na njihovu imovinu i lokalne privredne subjekte zbog parcijalne eksproprijacije dvorišta i parking mjesta. Tvrdi da procjena uticaja nije uzela u obzir povećanje saobraćaja, buku i rizike od saobraćajnih nezgoda koji bi bili posljedica Projekta. Pored toga, oni navode slabo angažovanje relevantnih strana. Podnosioci zahtjeva su izrazili interesovanje za rješavanje problema i usklađenost.

Projekat²

[Projekat rekonstrukcije magistralnih puteva \(OP ID 49075\)](#) je državni kredit Crnoj Gori u korist Uprave za saobraćaj Crne Gore (Klijent). Kredit iznosi do 40 miliona eura i podijeljen je u tri tranše. Iz tranše A u iznosu od 10 miliona eura biće finansirani građevinski radovi i nadzor nad radovima na rekonstrukciji dionice puta Rožaje - Špiljani. Iz tranše B u iznosu od 15 miliona eura biće finansirani građevinski radovi i nadzor nad radovima na rekonstrukciji i modernizaciji dionice puta Danilovgrad - Podgorica. Tranšom C u iznosu od 15 miliona eura biće finansirana rekonstrukcija i modernizacija dionice puta Tivat - Jaz. Sa ekološkog i socijalnog aspekta, tri dionice puta su kategorisane od strane Banke na sljedeći način: dionica puta Rožaje - Špiljane je kategorije B, dok su dionice puta Tivat - Jaz i Danilovgrad - Podgorica obje kategorije A shodno Politici zaštite životne sredine i socijalnoj politici za 2014. godinu. Klijent trenutno otplaćuje kredit.

IPAM proces

IPAM je registrovao Zahtjev 28. juna 2024. kao [Predmet 2024/03](#), čime je pokrenuta faza Procjene koja je trajala do novembra 2024. u skladu sa Politikom projektne odgovornosti (PAP) za 2019. godinu. IPAM je izvršio dubinsku analizu Zahtjeva i pregledao dodatnu dokumentaciju koju su Strane dostavile, održao onlajn sastanke sa timom Banke odgovornim za Projekat, predstavnicima Klijenta i Podnosiocima zahtjeva i obavio terensku posjetu Crnoj Gori u cilju direktnih sastanaka sa relevantnim stranama u periodu od 25. do 27. septembra 2024. godine.

Zaključak i dalji koraci

Na osnovu aktivnosti preduzetih tokom faze procjene i s obzirom na suprotne stavove Podnosilaca zahtjeva i Klijenta o mogućim rješenjima problema i izričitog interesa Podnosilaca zahtjeva da se njihov slučaj razmatra u okviru Funkcije usklađenosti, IPAM je zaključio da pokretanje Inicijative za rješavanje problema nije izvodljivo.

U skladu sa članom 2.3 tačka (c) PAP-a iz 2019. godine, Izvještaj o procjeni se dostavlja Odboru i predsjedniku na znanje, a strane se obavještavaju o njegovom objavljivanju u virtuelnom spisu predmeta pod nazivom [Predmet 2024/03](#) na engleskom i crnogorskom jeziku. Nakon toga će predmet 2024/03 biti prebačen u Funkciju usklađenosti, gdje će ga procjenjivati relevantni tim kako bi utvrdio da li ispunjava uslove za razmatranje u okviru Funkcije usklađenosti na osnovu kriterijuma propisanih u PAP-u. IPAM želi da se zahvali Podnosiocima zahtjeva, Klijentu, Menadžmentu banke i drugim relevantnim stranama na odvojenom vremenu i doprinosima koji su dali tokom faze procjene.

¹ Zahtjev je dostupan [ovdje](#)

² EBRD-ov Sažetak projekta je dostupan [ovdje](#)

1. Osnovne informacije

1.1. Zahtjev³

IPAM je 7. maja 2024. godine primio Zahtjev od 25 domaćinstava i jednog vlasnika privrednog subjekta iz Lastve Grbaljske i Radanovića (Podnosioci zahtjeva) u Crnoj Gori. Podnosioci zahtjeva su članovi NVO Grbalj Bulevar, registrovane organizacije koja je osnovana u cilju izražavanja zabrinutosti u vezi sa dionicom puta Tivat - Jaz u okviru [Projekta rekonstrukcije magistralnih puteva EBRD-a \(49075\)](#). Podnosioci zahtjeva koji imaju imanja duž puta u Lastvi Grbaljskoj i Radanovićima tvrde da proširenje bulevara Tivat-Jaz sa dvije na četiri trake ima negativan uticaj na njihove kuće, parcele zemljišta i lokalne privredne subjekte zbog parcijalne eksproprijacije. Po njihovom mišljenju, ova dionica već trpi visok intenzitet saobraćaja tako da bi proširenje moglo dovesti do saobraćajnih nesreća, zagađenja vazduha, štetnih uticaja na biodiverzitet i zdravlje ljudi. Podnosioci zahtjeva tvrde da su procjene uticaja nedovoljno kvalitetne i sa malo obzira za ljude koji žive u toj oblasti, i navode nedostatak transparentnosti i ograničeno angažovanje relevantnih strana.

Podnosioci zahtjeva su kazali IPAM-u da su diskusije oko proširenja puta započele prije skoro devet godina i da su oni konzistentno iznosili svoje prigovore na projekat. Međutim, uprkos njihovim kontinuiranim naporima, adresirani su samo manji zahtjevi, dok je većina njihovih zabrinutosti ostala neriješena, tako da su sada primorani da prihvate Projekat koji ugrožava njihovu imovinu i kvalitet života.

Zahtjev je sažet u donjoj **Tabeli 1** koja u širem smislu iznosi sljedeće probleme:

Pokrenuto pitanje	Tvrdnje	Referentni Zahtjev učinka (PR)
Neadekvatnost angažovanja zainteresovanih strana	<ul style="list-style-type: none"> Nedostatak transparentnosti i slabo angažovanje relevantnih strana Nepostojanje javne rasprave o idejnom projektu Primjedbe zajednice su zanemarene i projekat se nameće, što je protiv interesa i dobrobiti zajednice Strahovi i zabrinutost lokalne zajednice rastu svakim danom, dok izgradnja bulevara Tivat - Jaz i dalje napreduje. 	PR10
Nekvalitetne procjene uticaja	<ul style="list-style-type: none"> Nepostojanje valjanih studija procjene uticaja koje su trebale da budu prezentovane javnosti Nekvalitetna procjena uticaja će dovesti do povećanja saobraćaja, buke, vibracija i saobraćajnih nesreća Procjene uticaja na životnu sredinu su se previše fokusirale na biodiverzitet, sa malo pažnje na ljude koji žive na tom području i povezane uticaje Povećanje saobraćaja će dovesti do zagađenja vazduha, štetnog uticaja na biodiverzitet i zdravlje ljudi 	PR1 PR3
Uticaji saobraćaja i rizik od saobraćajnih nesreća	<ul style="list-style-type: none"> Dvostruko širi put će dovesti do porasta saobraćaja na ovoj već vrlo opterećenoj dionici puta Tivat – Jaz Trebalo bi izgraditi alternativni put kroz planine (jadransko-jonski brzi put) kako bi se saobraćaj preusmjerio sa ovog gusto naseljenog područja Veliki protok saobraćaja iz Pelinova i Radanovića izaziva zabrinutost u vezi bezbjednosti 	PR1 PR4

³ Zahtjev je dostupan u Sažetku predmeta: [Predmet 2024/03](#)

	<ul style="list-style-type: none"> Nedostatak odgovarajuće infrastrukture oko puta, kao što su staze, odvod vode, kanalizacija, struja i ulična rasvjeta Korišćenje finansijskih sredstava EBRD-a nije opravdano jer projekat ne rješava saobraćajne gužve pri ulasku u Tivat, Budvu i Kotor 	
Utjecaji na privatnu imovinu	<ul style="list-style-type: none"> Utjecaji na privatnu imovinu i lokalne privredne subjekte zbog eksproprijacije parking prostora ispred kuća i lokalnih restorana Rušenje stambenih kuća i eksproprijacija Raskopavaju se privatna dvorišta i bašte do ulaza u domove stanovnika 	PR1 PR5

1.2. Projekat i njegov aktuelni status⁴

[Projekat rekonstrukcije magistralnih puteva \(OP ID 49075\)](#) je državni kredit do 40 miliona eura Crnoj Gori u korist Uprave za saobraćaj, klijenta EBRD. Kredit je podijeljen u tri tranše. Iz tranše A u iznosu od 10 miliona eura biće finansirani građevinski radovi i nadzor nad radovima na rekonstrukciji dionice puta Rožaje - Špiljani. Svakom od tranše B i tranše C u iznosu od po 15 miliona eura finansiraće se izvođenje građevinskih radova i nadzor radova na rekonstrukciji i modernizaciji dionice puta Danilovgrad - Podgorica i dionice puta Tivat - Jaz. Projekat se sastoji od 3 komponente:

- Dionica 1: Rekonstrukcija dionice puta Rožaje-Špiljani (cca. 20km). Odobreno od strane Odbora 1. novembra 2017. a potpisano 7. decembra 2017. godine;
- Dionica 2: Rekonstrukcija i modernizacija dionice puta Danilovgrad - Podgorica (cca. 15km). Odbor odobrio i obavezao se 13. decembra 2019.; i
- Dionica 3: Rekonstrukcija i modernizacija dionice puta Tivat-Jaz (cca. 16km), obaveza u iznosu od 15 miliona eura, odobrena je od strane Odbora 29. juna 2021. Na ovu dionicu se odnosi Zahtjev koji je primio IPAM.

Magistralni put Tivat - Jaz (M-2) se nalazi u primorskom regionu Crne Gore i podrazumijeva proširenje dvije postojeće saobraćajne trake na četiri, sa po dvije trake u oba smjera (svaka traka širine 3,25 m). Modernizovani put će uključivati centralno razdjelno ostrvo širine 2 metra, kao i trotoare i zeleni pojas širine 2 metra. Dionica puta takođe obuhvata rekonstrukciju i proširenje postojećeg puta sa dvije na četiri trake u dužini od 10 km od Tivta do Jaza.

Kako će proširivanje postojećeg puta zahtijevati dodatno zemljište, javiće se potreba za različitim vidovima eksproprijacije u sljedećih 20 katastarskih opština (KO): Prijevor I i Prijevor II (Opština Budva), Dub, Glavati, Gorovići, Kavač, Kovači, Kubaši, Lješevići, Naljezići, Pelinovo, Pobrđe, Prijeradi, Sišići, Sutvara, Vranovići, Lastva, Privredna zona (Opština Kotor), i Mrčevac i Đuraševići (Opština Tivat).

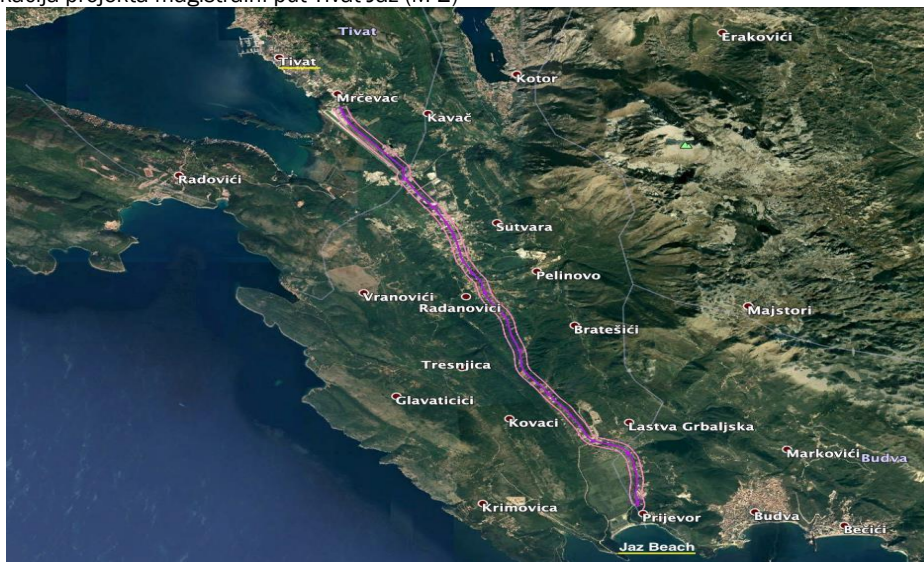
Socio-ekonomska istraživanja sprovedena za potrebe Projekta su utvrdila da se oko 106 domaćinstava i 102 privredna subjekta nalaze u zoni od 50 metara sa obje strane puta, gdje se očekuje da će utjecaji novog puta biti najizraženiji.

Sa ekološkog i socijalnog aspekta, tri dionice puta su kategorisane od strane Banke na sljedeći način: dionica puta Rožaje - Špiljane je kategorije B, dok su dionice puta Tivat - Jaz i Danilovgrad - Podgorica obje kategorije A shodno Ekološkoj i socijalnoj politici iz 2014. godine.

Projekat je dio šireg programa rekonstrukcije dvanaest dionica magistralnih puteva, ukupne dužine od oko 216,3 km, u mreži magistralnih puteva Crne Gore, koji će paralelno finansirati Evropska investiciona banka (EIB).

⁴ Informacije su dobijene iz EBRD-ovog Sažetka projekta dostupnog [ovdje](#) i Netežničkog rezimea dostupnog [ovdje](#)

Slika 1 – Lokacija projekta magistralni put Tivat-Jaz (M-2)

Izvor: Netehnički sažetak

1.3. Napredak predmeta do danas

IPAM je 28. juna 2024. godine registrovao Zahtjev kao [Predmet 2024/03](#) koji je ispunio kriterijume za registraciju utvrđene u članu 2.2 (b) PAP-a, i nije se primijenilo nijedno od eliminacionih kriterijuma iz člana 2.2.(c) PAP-a. Registracija Zahtjeva je administrativni korak⁵ kojim se utvrđuje da su ispunjeni sljedeći kriterijumi:

- svi obavezni podaci su dostavljeni;
- pritužbe se odnose na specifične obaveze Banke koje proizilaze iz Politike zaštite životne sredine i socijalne politike i/ili odredbi Politike pristupa informacijama koje se odnose konkretno na projekat.
- odnosi se na projekat koji je Banka odobrila; i
- Zahtjev se odnosi na aktivni projekat ili je podnesen u roku od 24 mjeseca od datuma kada je Banka prestala da ima finansijski interes u Projektu.

2. Faza procjene

Odmah nakon registracije, Zahtjev se upućuje u Fazu procjene kako je utvrđeno članom 2.3 PAP-a iz 2019. godine kako bi se:

- stekla jasnija slika problema iznesenih u Zahtjevu;
- sa Stranama razgovaralo o funkcijama rješavanja problema i usklađenosti, njihovom djelokrugu i ishodima;
- procijenila spremnost Strana da se angažuju u svakoj od funkcija;
- razmotrile najnovije informacije u vezi sa drugim pokušajima za rješavanje problema, ako je primjenljivo; i
- donijela konačna odluka sa tri alternativna ishoda:
 - Predmet bi mogao da pređe na rješavanje u okviru Funkcije rješavanja problema, na osnovu sporazuma između Podnosioca zahtjeva i Klijenta; ili
 - Predmet bi mogao biti upućen na Funkciju ocjene usklađenosti ukoliko se ne postigne dogovor u okviru Funkcije rješavanja problema i na izričiti zahtjev Podnosioca zahtjeva; ili
 - Predmet bi mogao biti zatvoren.

Faza procjene ima standardno trajanje od 40 radnih dana od datuma registracije Zahtjeva, i ono se može produžiti kako bi se osigurala opsežna obrada ili ako je potreban prevod dokumenata shodno

⁵ Registracija Zahtjeva ne podrazumijeva donošenje odluke o osnovanosti, istinitosti ili ispravnosti njegovog sadržaja, niti može imati efekat suspendovanja interesa Banke u projektu.

PAP-u. Procjena je započeta krajem juna 2024. i morala je da bude završena krajem avgusta 2024. Međutim, zbog ograničene dostupnosti ključnih relevantnih strana tokom avgusta 2024, a da bi se osigurala potpuna i pravilna obrada predmeta, IPAM je izvršio terensku posjetu lokaciji u Crnoj Gori u septembru 2024. godine, imao je virtuelni nastavak sastanka sa Stranama u oktobru 2024. i završio fazu procjene u novembru 2024. godine.

U skladu sa pristupom utvrđenim u PAP-u (vidjeti član 2.3), IPAM-ov tim je preduzeo sljedeće aktivnosti tokom faze procjene:

- pregled relevantnih projektnih dokumenata;
- održao sastanke sa timom Banke odgovornim za Projekat, predstavnicima Klijenta i Podnosiocima zahtjeva; i
- obavio terensku posjetu Crnoj Gori.

3. Posjeta lokaciji

IPAM-ov tim je posjetio lokaciju projekta između 25. i 27. septembra 2024. godine radi direktnih sastanaka sa Podnosiocima zahtjeva, Klijentom i Projektnim timom EBRD-a u Crnoj Gori. IPAM se sastao u Podgorici sa predstavnicima Klijenta: menadžerom projekta, nezavisnim savjetnikom, ekspertima za pitanja društva, zaštite životne sredine i eksproprijaciju. Pored toga, IPAM se sastao sa članovima projektnog tima EBRD-a u kancelariji Banke u Podgorici: šef kancelarije i operativni vođa i dva eksperta za društvena pitanja su se pridružili virtuelno iz sjedišta EBRD-a u Londonu.

Uz to, IPAM je obišao dio koji se odnosi na Zahtjev u pratnji grupe od oko 20 stanovnika i vlasnika privrednih subjekata na koje projekat ima uticaja. Slike⁶ u nastavku pružaju fotografski dokaz o stanju Projekta u to vrijeme, kao i o određene imovine pogođene uticajem. Građevinski radovi su započeli u vrijeme obavljanja posjete.

⁶ Sve fotografije u ovom odjeljku snimio je IPAM tokom posjete lokaciji u septembru 2024. godine.

Put u Grblju koji će biti proširen sa 2 na 4 trake

Radovi na proširenju puta, Grbalj

Radovi na proširenju puta blizu jedne kuće

Radovi na proširenju puta u Radanovićima

Sastanak sa Podnosiocima zahtjeva koji su pogođeni uticajem Projekta

Dvorište ispred kuće koje je predmet eksproprijacije

Dvorište ispred kuće koja ja predmet eksproprijacije

Dvorište ispred kuće koja ja predmet eksproprijacije

Imovina koja je predmet eksproprijacije

Imovina koja je predmet eksproprijacije

Parking restorana koji je predmet eksproprijacije
Lastva Grbaljska

Parking restorana koji je predmet eksproprijacije,
Radanovići

Parking restorana koji je predmet eksproprijacije,
Lastva Grbaljska

Sastanak IPAM-a sa vlasnicima pogođenim
projektom, Radanovići

Škola u Radanovićima koja se nalazi duž puta

Podzemni prolaz ispred škole u Radanovićima

4. Sažetak stavova Strana

U ovom dijelu su dati stavovi Podnosilaca zahtjeva, Klijenta i Menadžmenta banke koje je IPAM zabilježio tokom sastanaka. Prije finalizacije ovog Izveštaja, kako bi osigurao da su informacije u njemu sadržane tačne, IPAM je Stranama dostavio relevantne odjeljke i uvažio njihove komentare prilikom finalizacije Izveštaja.

4.1. Podnosioci zahtjeva

Tokom faza registracije i procjene (od maja 2024. do novembra 2024.) IPAM-ov tim je učestvovao u tri virtuelna sastanka sa Podnosiocima zahtjeva 4. juna 2024, 29. jula 2024. i 30. septembra 2024. i razmijenio informacije putem elektronske pošte. Osim toga, IPAM se direktno sastao sa oko 20 Podnosilaca zahtjeva tokom posjete lokaciji.

Podnosioci zahtjeva su izjavili da su od 2016. godine intenzivno sarađivali sa lokalnim vlastima u Kotoru, klijentom EBRD-a i organima centralne vlasti, izražavajući zabrinutost oko proširenja puta sa dvije na četiri trake.

Komentarisi su da je put Tivat-Jaz najprometniji put u Crnoj Gori, naročito tokom ljetnje sezone kada tu dnevno prođe oko 40.000 vozila. Iako se ne protive rekonstrukciji puta, oni tvrde da proširenje puta ne rješava problem saobraćaja prilikom ulaska u Tivat, Budvu i Kotor.

Podnosioci zahtjeva su objasnili i da većina njih posjeduje stambene objekte duž puta u Lastvi Grbaljskoj i Radanovićima i da tokom ljetnje sezone izdaju stanove turistima. Zbog proširenja puta strahuju da će izgubiti dio dvorišta i parking prostora ispred svojih imanja, što bi negativno uticalo na njihove prihode jer bi turisti imali smanjen pristup objektima.

Pored toga, Podnosioci zahtjeva su objasnili da duž puta u Lastvi Grbaljskoj i Radanovićima postoji nekoliko restorana koji bi zbog proširenja puta izgubili parkiralište. Vlasnici restorana smatraju da će, ako gosti ne mogu da parkiraju svoje automobile u blizini restorana, njihov biznis pretrpjeti štetu.

Podnosioci zahtjeva su takođe izrazili zabrinutost u vezi sa nedostatkom drenažnog sistema duž puta, što utiče na njihovu imovinu zbog poplava tokom obilnih padavina. Takođe su iznijeli pitanje nedostatka ulične rasvjete i tražili da se to obezbijedi u okviru Projekta.

Oni su tokom posjete izrazili zabrinutost zbog blizine pojedinih kuća proširenom bulevaru. Naročito su zabrinuti zbog povećanja buke, vibracija i zagađenja, kao i bezbjednosti na putevima za pješake. Ukazali su na nedovoljno kvalitetne procjene uticaja na životnu sredinu koje su, po njihovom mišljenju, bile previše fokusirane na biodiverzitet, uz malo obzira za ljude koji žive u toj oblasti i povezane uticaje.

Dalje, Podnosioci zahtjeva su istakli da mnogi stanovnici imaju imanja sa obje strane puta i da redovno prelaze put s jedne na drugu stranu. Tu se takođe nalaze i prodavnice i poljoprivredno zemljište, a da bi se moglo bezbjedno preći sa jedne strane na drugu, potrebni su nadvožnjaci ili podvožnjaci.

Među svojim predlozima, tražili su preispitivanje mjera bezbjednosti pješaka i uticaja izgradnje bulevara na zdravlje i dobrobit stanovnika usljed pojačanog saobraćaja i zagađenja. Tvrde da nijesu konsultovani i da se o tim pitanjima nije diskutovalo.

Osim toga, Podnosioci zahtjeva tvrde da se na najužem dijelu puta nalazi područna osnovna škola u Radanovićima i da im nije jasno kako će se put tu proširiti. Podnosioci zahtjeva su ukazali na nedostatak pješačkih prelaza na kružnom toku kod škole i na visok protok saobraćaja od Pelinova i Radanovića, što izaziva zabrinutost u pogledu bezbjednosti.

Podnosioci zahtjeva se nadaju izmjenama u projektu puta na različitim kritičnim tačkama i pronalaženju alternativnih rješenja kojima će se izbjeći rušenje objekata u blizini puta. Naročito su predložili opciju saobraćajnice sa tri umjesto sa četiri trake, gdje god je to izvodljivo. Naglasili su neophodnost uključivanja pješačkih prelaza između kružnih tokova i obezbjeđivanja odgovarajuće infrastrukture oko puta, kao što su staze, odvod vode, kanalizacija, struja i ulična rasvjeta.

Među brojnim predloženim opcijama, stanovnici su predložili izgradnju obilaznica za preusmjeravanje saobraćaja od stambenih naselja ka planinama, jer smatraju da je izgradnja Jadransko-jonskog autoputa bolja opcija za unapređenje drumskog saobraćaja u tom području.

Na kraju, Podnosioci zahtjeva su izrazili nadu da će kroz Funkciju rješavanja problema moći da utiču na projekat puta kako bi on postao put sa tri trake umjesto sa četiri, gdje god je to izvodljivo. Nakon saznanja da Klijent nije u mogućnosti da izmijeni projekat puta, Podnosioci zahtjeva su izrazili interesovanje za IPAM-ovu Funkciju usklađenosti i tražili da se primijene ekološki i socijalni standardi EBRD-a, jer vjeruju da bi to bio jedini način da se obježbedi održiva putna infrastruktura u njihovoj zajednici.

4.2. Klijent

IPAM je imao sastanak putem virtuelnih platformi sa predstavnicima Uprave za saobraćaj Crne Gore 17. jula 2024. godine, direktan sastanak u njihovoj kancelariji u Podgorici 26. septembra 2024. godine i razmijenio informacije putem elektronske pošte. Tokom direktnog sastanka u kancelariji Uprave za saobraćaj u Podgorici, IPAM se sastao sa menadžerom projekta, nezavisnim savjetnikom i ekspertima za socijalna pitanja, životnu sredinu i eksproprijaciju.

Klijent je objasnio da su pripremni radovi za izgradnju puta Tivat - Jaz započeti 2015. godine, faza projektovanja 2016. godine, a izgradnja 2023. godine. Dodali su da su obavljene opsežne konsultacije sa opštinama Tivat, Kotor i Budva, uključujući brojne sastanke sa zajednicama i lokalnim pojedincima kako bi se riješili i ublažili njihovi problemi.

Prema mišljenju Klijenta, Projekat je usklađen sa lokalnim zakonodavstvom Crne Gore i zahtjevima EBRD-a. Klijent je naveo da je urađena detaljna Procjena uticaja na životnu sredinu i društvo, analiza bezbjednosti na putevima, kao i praćenje zagađenja vazduha i buke.

Klijent je objasnio da su dionice puta koje prolaze kroz rezidencijalna naselja u Radanovićima i Lastvi Grbaljskoj, uključujući i područnu školu u Radanovićima, najkompleksnije, ali su istakli svoju posvećenost rješavanju iznesenih pitanja na konstruktivan način i u okviru Projekta.

Prema Klijentu, značajne promjene trase puta ne bi bile moguće, međutim, manja prilagođavanja i dodatne mjere ublažavanja mogu biti izvodljive kako bi se minimizirali uticaji Projekta uzrokovani eksproprijacijom i ekonomskim izmještanjem. Klijent je uvjeren da će sadašnji raspored značajno doprinijeti poboljšanju bezbjednosti na putevima i za pješake.

Pored proširenja puta, Klijent je objasnio da je Projektom predviđena izgradnja drenažne kanalizacije, betonskih slivnika, separatora ulja, kao i ulične rasvjete. Dodali su da će na ovoj dionici biti izgrađeno 11 kružnih tokova, od kojih će neke biti brze kružne raskrsnice, koje imaju za cilj poboljšanje opšteg saobraćaja, ali i ograničavanje brzine u stambenim naseljima.

Na kraju, Klijent je izrazio spremnost da razgovara o specifičnim pitanjima sa pojedinačnim domaćinstvima u okviru Rješavanja problema koje vodi IPAM kako bi se pronašla sporazumna rješenja i mjere za ublažavanje, uz poštovanje lokalnih propisa, standarda bezbjednosti na putevima i zahtjeva EBRD. Međutim, obavijestili su IPAM nije moguće razmatrati izmjenu trase, niti uži put kako bi se izbjegla eksproprijacija.

4.3. Menadžment EBRD-a

IPAM je 19. jula 2024. godine održao virtuelni sastanak sa menadžmentom EBRD-a, direktni sastanak u kancelariji EBRD-a u Podgorici 26. septembra 2024. i nastavio komunikaciju putem elektronske pošte u vezi sa Zahtjevom koji je podnijen IPAM-u. Osim toga, Menadžment banke je 22. jula 2024. godine dostavio pisani odgovor na Zahtjev. Sažetak u nastavku je zasnovan na pisanom odgovoru Menadžmenta banke, kao i na informacijama koje je IPAM prikupio tokom našeg sastanka sa šefom kancelarije EBRD-a u Podgorici i operativnim vođom.

Menadžment banke je informisao IPAM da je rekonstrukcija i proširenje dionice puta od aerodroma Tivat do plaže Jaz (od oko 16 km) infrastrukturni projekat značajan za primorski region Crne Gore. Ova dionica predstavlja najprometniji put u zemlji, naročito tokom ljetne sezone. Prema mišljenju menadžmenta Banke, investicija je bila neophodna kako bi se pružila bolja usluga putnicima kako se očekuje od nacionalnog puta i kako bi se dalje unaprijedio crnogorski turistički sektor.

Menadžment banke je objasnio da Projekat podrazumijeva proširenje puta sa dvije na četiri trake, sa ivičnjacima pored puta, popločanim pješačkim stazama i centralnim razdjelnim ostrvom zasađenim travom, uz dodatak sedam drumskih mostova, četiri propusta, jednog pothodnika, 11 novih kružnih raskrsnica, kao i rekonstrukciju dvije postojeće kružne raskrsnice. Dodali su da će projekat uključivati rekonstrukciju površine puta, poboljšani nagib puta i unaprijeđeni sistem odvodnje atmosferskih voda duž trase.

U razgovorima sa IPAM-om, menadžment Banke je kazao da će Projekat unaprijediti bezbjednost na putevima oko područne škole u Radanovićima sanacijom postojećeg podvožnjaka, izgradnjom autobuskih stajališta i pješačkih prelaza na kružnim tokovima i raskrsnicama, kao i rasvjetom duž cijele trase puta.

Menadžment banke je istakao da je, s obzirom da je Projekat kategorisan kao kategorija A, sprovedena detaljna procjena uticaja na životnu sredinu i društvo, koja je uključivala period javnog objavljivanja od 120 dana i javne konsultacije.

U vezi sa socijalnim uticajima, menadžment Banke je istakao da je Klijent pripremio Okvir za otkup zemljišta i preseljenje, nakon čega slijedi detaljan plan za otkup zemljišta i preseljenje, u skladu sa ESP-ovim Zahtjevom učinka 5. Menadžment banke je naveo da se očekuje ograničeno fizičko i ekonomsko raseljavanje u skladu sa Projektom – dva domaćinstva će zahtijevati preseljenje, dok bi dodatna domaćinstva izgubila prostor za parkiranje, dvorišta i poljoprivredno-pastirsku imovinu koji spadaju u novi plan puta. Menadžment banke je dodao da u koridoru za eksproprijaciju nema većih

poslovnih objekata i da će pristup imanjima biti održan.

Prema mišljenju menadžmenta Banke, od početka izrade Projekta ostvarena je veliko angažovanje relevantnih strana. Organizovana su ukupno 22 sastanka zajednice u cilju konsultacija o procjeni uticaja na životnu sredinu i društvo i Studiji eksproprijacije. Projektni tim je kazao da su prilikom angažovanja relevantnih strana, članovi zajednice izrazili zabrinutost u vezi sa pristupom, remećenjem usljed izgradnje, otkupom zemljišta i uticajima na bezbjednost pješaka. Menadžment banke je istakao da su izražene zabrinutosti adresirane u Planovima upravljanja životnom i socijalnom sredinom Projekta i da Klijent trenutno aktivno radi sa pogođenim domaćinstvima kako bi riješio sve pritužbe.

Što se tiče pitanja bezbjednosti na putevima, menadžment Banke je naveo da je izvršen pregled bezbjednosti puteva za dionicu Tivat-Jaz, a preporuke su dostavljene projektantima puteva kako bi se osiguralo da su iste uvrštene u konačni projekat.

Na kraju, Menadžment banke je izrazio punu podršku i posvećenost bliskoj saradnji sa IPAM-om i Klijentom u rješavanju zabrinutosti koje su iznijeli Podnosioci zahtjeva.

5. Odluke

Na osnovu aktivnosti preduzetih u okviru procjene u vezi sa [Projektom rekonstrukcije magistralnih puteva - Predmet 2024/03](#), IPAM je donio sljedeće odluke:

- U skladu sa zahtjevima PAP-a, IPAM potvrđuje da, nakon dubinske analize iznijetih zabrinutosti, Zahtjev ispunjava kriterijume za Registraciju definisane u PAP-u i treba da se nastavi sa obradom predmeta;
- Međutim, imajući u vidu različite stavove Podnosilaca zahtjeva i Klijenta o mogućnostima za rješavanje problema i izričitu zainteresovanost Podnosilaca zahtjeva da se njihov predmet razmatra okviru Funkcije usklađenosti, IPAM je utvrdio da nema uslova za pokretanje Inicijative za rješavanje problema.

6. Zaključci i dalji koraci

Imajući u vidu Odluku o procjeni, [Predmet 2024/03](#) treba da bude upućen na Funkciju usklađenosti, gdje će ga procjenjivati odgovorni tim kako bi utvrdio njegovu podobnost za analizu usklađenosti na osnovu kriterijuma postavljenih u PAP-u za Procjenu usklađenosti.

IPAM želi da se zahvali Podnosiocima zahtjeva, Klijentu, menadžmentu Banke i drugim relevantnim stranama na izdvojenom vremenu i doprinosima koji su dali tokom faze procjene.

Prije finalizacije ovog Izvještaja o procjeni, Stranama su dostavljeni relevantni odjeljci kako bi se osiguralo da su njihovi stavovi tačno opisani. Kao završni korak u Fazi procjene, nakon obavještanja Strana, Izvještaj se dostavlja Odboru i Predsjedniku na znanje i objavljuje se u virtuelnom spisu predmeta [Predmet 2024/03](#) na engleskom i crnogorskom jeziku.